

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв
2025

Редакційна колегія збірника:

Берестнєв В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);
Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);
Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук
з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);
Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);
Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);
Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);
Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);
Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);
Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);
Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Шаповалова І. В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв)

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

*Друкується за рішенням Вченої ради
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
(протокол № 4 від 26.11.2025 р.)*

Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. — Випуск 18. —
Г 94 Миколаїв : Іліон, 2025. — 156 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

УДК 373:378:94(477)

Нефьодов Д.

доцент кафедри історії, Навчально-науковий педагогічний інститут ім. В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), nefyodovdv@gmail.com

ОСВІТНЄ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА В СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

В статті досліджено освітнє та громадське значення історичного краєзнавства в сучасних закладах загальної середньої освіти та закладах вищої освіти. Автори приходять до висновків, що краєзнавчу освіту можна розглядати як систему змістового та організаційного забезпечення навчальної діяльності школярів і студентів з урахуванням специфіки регіону. Її метою є формування гармонійної, морально вихованої особистості з національною самосвідомістю, яка здатна інтегруватися у сучасне суспільство та світову спільноту.

Подальший розвиток краєзнавчих студій передбачає гнучкі зміни у навчальних програмах і методиках викладання. Освіта має орієнтуватися не на механічне відтворення знань, а на формування творчого та критичного мислення, що відповідає викликам сучасності. Історичне краєзнавство у цьому контексті є одним із найефективніших засобів розвитку інтелектуального й творчого потенціалу учнів і студентів.

Ключові слова: історичне краєзнавство, педагогіка, історична освіта, навчально-виховний процес, заклади загальної середньої освіти, вища освіта.

Перспективи поступального розвитку вітчизняної історії вимагають своєчасної модернізації цілей та змісту освіти. Таке оновлення покликане створити сприятливі умови для становлення свідомої, освіченої та креативної особистості – громадянина-патріота, здатного до інноваційної діяльності у різних сферах суспільного життя.

Значне місце у вихованні молодого покоління займає історичне краєзнавство. Воно формує моральні, естетичні та патріотичні цінності, будучи органічною частиною історичної освіти як у ЗЗСО, так і у вищій школі. Практична діяльність юних дослідників, спрямована на вивчення побуту, трудової діяльності й традицій населення, виходить за межі навчальної аудиторії, сприяє розширенню світогляду, активізує спостережливість та стимулює критичне осмислення соціальних явищ. Саме завдяки краєзнавству абстрактні історичні знання постають конкретними, емоційно забарвленими та зрозумілими.

В середній школі першорядне значення має не стільки результат краєзнавчих досліджень, скільки їх виховна та навчальна складова. Натомість у закладах вищої освіти акцент робиться на формуванні умінь самостійної дослідницької діяльності, що дозволяє інтегрувати локальний матеріал із загальноісторичним контекстом. Саме тому розроблення й удосконалення методики історико-краєзнавчих досліджень зберігає актуальність і сьогодні.

Про важливість залучення краєзнавства до навчального процесу наголошували класики української педагогіки. Засновник народної національної школи Костянтин Ушинський уважав, що головним завданням освіти є виховання любові до Батьківщини, а для цього необхідно звертатися до матеріалів «історії найближчої вітчизни». Софія Русова вбачала у краєзнавчій роботі синтетичний засіб, що інтегрує всі навчальні дисципліни – історію, географію, природознавство, літературу, мову, математику, мистецтво, економіку та фольклор. У новітній період серед українських учених до вивчення проблем

краєзнавства зверталися Я. Жупанський, В. Круль, М. Костриця, В. Горбик, П. Скрипник, В. Бадяк, Я. Серкіз, С. Заремба, Р. Маньковська та інші. Важливим результатом стало створення колективом авторів під керівництвом Національної спілки краєзнавців України (голова – академік О. Реєнт) навчального посібника «Основи краєзнавства» (Київ, 2016).

Нині в середній школі факультативно викладаються дисципліни краєзнавчого спрямування. Частина з них має відповідні методичні посібники, наприклад, у Миколаївській області підготовлено книгу «Історія рідного краю: Миколаївщина» [1]. Однак широке коло питань, пов'язаних із різними аспектами життя краю, вимагає постійного розширення тематики досліджень, пошуку нових напрямів та вдосконалення методики викладання.

Сучасне розуміння краєзнавчої освіти виходить із її сутності як соціокультурного феномену, а отже – сфери науково-практичної діяльності, що формує соціальне становлення особистості. Науково обґрунтовані методики оволодіння та переосмислення соціокультурного досвіду можливі лише за умови комплексного дослідження складових краєзнавства (географічного, історичного, літературного, мистецького) та їх творчого використання у навчальному процесі.

Вивчення географічного краєзнавства дає змогу повніше зрозуміти сучасний стан регіону та прогнозувати його подальший розвиток. Адже саме близьке соціокультурне середовище стає для учнів відправною точкою у пізнанні природних та економічних особливостей країни й світу загалом. Історичне та географічне краєзнавство, поєднане у триєдності «територія – час – людина», відкриває перед учнями закономірності розвитку природного й соціального середовища, створює умови для формування дослідницьких умінь, спрямованих на пізнання рідного краю та усвідомлення його проблем.

Не менш важливе значення має літературне та мистецьке краєзнавство, яке має великий виховний

потенціал. Звернення до творчої спадщини, персоналій та культурних явищ сприяє формуванню ідеалів, необхідних для самореалізації молоді людини. Українська народна педагогіка підкреслює цінність індивідуальної особистості, її самопізнання та право на утвердження власного «Я».

Ключовими цінностями у процесі виховання стають ті, що відображають сутність національної спільноти, створюють для індивіда звичне культурне середовище, у якому він самоідентифікується і формує власні життєві орієнтири. Через це важливим чинником виступає система традицій українського народу, яка охоплює звичаї, обряди, моральні норми, свята, елементи матеріальної й духовної спадщини. Традиції забезпечують спадкоємність поколінь, сприяють відродженню національного менталітету та формуванню суспільно корисних ідеалів.

Вивчення регіональної соціокультурної дійсності дозволяє не лише простежити культурні процеси минулого, а й зрозуміти тенденції сучасної трансформації суспільства. Це створює підґрунтя для збереження автентичності народу та запобігає по-

ширенню небезпечних тенденцій технократизму й споживацтва.

Отже, краєзнавчу освіту можна розглядати як систему змістового та організаційного забезпечення навчальної діяльності школярів і студентів із урахуванням специфіки регіону. Її метою є формування гармонійної, морально вихованої особистості з національною самосвідомістю, яка здатна інтегруватися у сучасне суспільство та світову спільноту.

Подальший розвиток краєзнавчих студій передбачає гнучкі зміни у навчальних програмах і методиках викладання. Освіта має орієнтуватися не на механічне відтворення знань, а на формування творчого та критичного мислення, що відповідає викликам сучасності. Історичне краєзнавство у цьому контексті є одним із найефективніших засобів розвитку інтелектуального й творчого потенціалу учнів і студентів, формування активних громадян і майбутніх науковців.

Джерела та література

1. Історія рідного краю: Миколаївщина / М. М. Шитюк (кер. авт. кол.), О. О. Баковецька, Н. М. Буглай та ін. Миколаїв: Іліон, 2015. 628 с.

Nefodov D., Associate Professor at the Department of History, V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institut of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), nefyodovdv@gmail.com

EDUCATIONAL AND SOCIAL SIGNIFICANCE OF HISTORICAL LOCAL STUDIES IN MODERN NATIONAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article explores the educational and social significance of historical local studies in modern secondary and higher education institutions. The authors conclude that local history education can be regarded as a system of content-related and organizational support for the learning activities of school pupils and university students, taking into account regional specificities. Its primary goal is to foster a well-rounded, morally educated individual with a strong national identity, capable of integrating into modern society and the global community.

The further development of local studies requires flexible changes in curricula and teaching methods. Education should be focused not on the mechanical reproduction of knowledge but on the formation of creative and critical thinking that meets the challenges of the present. Within this context, historical local studies are considered one of the most effective tools for developing the intellectual and creative potential of learners at different educational levels.

Keywords: historical local studies, pedagogy, history education, teaching and learning process, secondary education institutions, higher education.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
<i>Бережник О. В., Коренева Ю. П.</i> Емоційна грамотність як чинник збереження психологічного здоров'я студентської молоді в умовах соціальної нестабільності.....	6
<i>Білокамінська Л. А., Чугуєва І. Є.</i> Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінок.....	8
<i>Демкова Н. Ю., Рогальська-Яблонська І. П.</i> Особливості адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності	10
<i>Дігтяренко В. Ю., Литвиненко І. С.</i> Захисні механізми психіки в умовах стресових ситуацій.....	12
<i>Заїка Г. О., Олексюк О. М.</i> Соціально-психологічна робота з жінками, які стали жертвами домашнього насильства.....	14
<i>Карсканова С. В., Прийма О. М.</i> Особливості сепарації підлітків з особливими освітніми потребами.....	16
<i>Карсканова С. В., Ніязов Р. В.</i> Вибір стратегій поведінки особистості при внутрішньоособистому конфлікті.....	18
<i>Кравчук О. Ю.</i> Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти: концепції, виклики та траєкторії розвитку	21
<i>Кравчук О. Ю.</i> Штучний інтелект як інструмент підтримки практики психологів у роботі з інклюзивними учнями.....	23
<i>Кравчук О. Ю., Новікова Г.</i> Інклюзивні підходи до психосоціальної підтримки підлітків: адаптація до різних потреб та контекстів	25
<i>Кравчук О. Ю., Райковська В. М.</i> Профорієнтація дітей з особливими потребами: міжгалузевий підхід, індивідуальна підтримка та інклюзивні траєкторії розвитку.....	27
<i>Кравчук О. Ю., Ускова О. М.</i> Моніторинг розвитку соціальних навичок за допомогою ШІ: приватність, етика та інтерпретація результатів	29
<i>Кравчук О. Ю., Христиановська Л. А.</i> Роль сім'ї та партнерського оточення в процесі психологічної реабілітації жінок	31
<i>Курчатова А. В.</i> Теоретико-методологічні підходи розкриття механізмів реалізації супервізії в інклюзивній освіті.....	33
<i>Ларченко І. В., Богданова О. В.</i> Інноваційні тенденції та впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті.....	35

Ларченко І. В., Іщенко О. А.	Модераційний ефект емоційного інтелекту у збереженні автономної мотивації студентів в умовах стресогенності.....	38
Ларченко І. В., Іщенко Я. П.	Взаємозалежність когнітивних та емоційних процесів у стані довготривалого стресу в осіб, що мешкають у прифронтових зонах.....	40
Литвиненко І. С.	Послуга раннього втручання – перша сходинка інклюзії.....	43
Литвиненко І. С., Гончарова О. О.	Емоційне вигорання працівників гуманітарної сфери та представників допомагаючих професій в контексті ургентного реагування	44
Литвиненко І. С., Джигота Е. В.	Деякі аспекти психологічної допомоги військовим після повернення з зони бойових дій засобами арттерапії.....	47
Литвиненко І. С., Малюжеко М. В.	Формування пізнавальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку	49
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Вплив соціальних мереж на формування ціннісно-сислової сфери особистості.....	51
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Соціальні мережі як середовище конструювання ідентичності та ціннісних пріоритетів.....	53
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Особливості ментального здоров'я жінки у перинатальний період	55
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Психологічні особливості адаптації до вагітності та подолання ознак посттравматичного стресового розладу, отриманого внаслідок пережитих психотравмуючих ситуацій.....	57
Михальченко Н. В.	Складові готовності майбутніх вчителів початкових класів до розвитку рефлексії учнів в умовах інклюзивного навчання	60
Михальченко Н. В., Криницька О. О.	Психологічна підтримка осіб, які пережили травматичні події: комплексний аналіз методів, ефективності та факторів впливу	63
Михальченко Н. В., Михальченко І. В.	Симптоми професійного вигорання педагогів та фахівців	65
Мірзоян К. О.	Взаємозв'язок самооцінки та рівня самоактуалізації у творчих особистостей.....	68
Мочалова О. В.	Особливості розвитку пізнавальних процесів дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.....	69
Олексюк О. М., Корнієнко В. А.	Особливості проявів ПТСР у військових і шляхи запобігання.....	71
Прасол Д. В.	Характер і причини визначення інвалідності серед осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту за умови інклюзивного навчання.....	73
Сінченко В. М., Коренева Ю. П.	Майндфулнес-практики як засіб збереження психоемоційної стійкості у волонтерській діяльності в умовах воєнного часу	75
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Вплив професійного іміджу на ефективність консультативної діяльності психолога	77
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Імідж психолога як чинник успішної професійної реалізації	79

Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти.....	81
Тур О. В.	Управління інклюзією у закладах вищої освіти: стратегії формування інклюзивної культури та їх вплив на результативність закладу освіти.....	82
Чугуєва І. Є., Мачечук Н. В.	Психологічні чинники соціальної реінтеграції учасників бойових дій	84
Яблонський А. І., Савицький О. В.	Теоретичні підходи до вивчення бойового стресу у військовослужбовців.....	86

МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Бєляков Д.	Імператорський Новоросійський університет – метеорологічна перлина Північного Причорномор'я.....	89
Галєєва М.	Психологічна допомога сім'ям загиблих воїнів.....	91
Гей С. П.	Грецькі топоніми Північного Причорномор'я: історико-лінгвістичний аспект	92
Гранченко М. В., Хрящевська Л. М.	Відкриття перших закладів освіти в Одесі (1794–1830-ті рр.)	95
Коваль Г. П., Ляшенко І. О.	Висвітлення моментів життя караїмів Одеси на сторінках газети «Одесские Новости» в кінці XIX – на початку XX ст.	96
Костирко Т. М.	Штучний інтелект як інструмент збереження культурної спадщини університетів.....	97
Нефьодов Д.	Освітнє та громадське значення історичного краєзнавства в сучасних вітчизняних закладах освіти	99
Рижева Н., Довбня В.	Пам'яткоохоронна діяльність на території Миколаївської області (2000–2019 рр.).....	101
Рижева Н., Михайлов М.	Культурні взаємовпливи у декоративному оздобленні піхов мечів Київської Русі	102
Семешин Е.	До біографії Валерії Містюк: Уродженка Миколаєва в історії радянської психології.....	104
Сергієва Ю. С., Матвієнко Л. В.	Експерименти на Засільському цукровому заводі: історичний екскурс.....	105
Тернович Б. П.	Голокост на Миколаївщині.....	106
Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти: теоретичний аналіз	107
Філенко А., Нефьодов Д.	Західна історіографія господарської реформи у СРСР 1965 р.	108
Фьольдварі Шандор.	Український газ під Чорним морем і перспективи турецьких інвестицій	111
Шевченко А.	Становлення землеробства у Буджаку на початку XIX ст.	112
Шевчук В.	Український націонал-комунізм 1918–1921 рр.: історіографічний та джерелознавчий аналіз	114

ДИЗАЙН

Данильченко Н. В., Гавловська Д. А.	Сучасні концепції в проектуванні дизайну плавучих будинків	116
Матійко Н. О., Бєлосвіт Я. О.	Управління дизайном в епоху цифрових технологій: синергія комп'ютерної графіки та креативних процесів.....	118
Матійко О. В., Обухова В. О.	Сучасні текстильні матеріали в інтер'єрних макетах: імітація оббивки і декоративних елементів.....	119
Портнов Д., Атанова Є.	Значення академічного рисунка у формуванні конструктивного мислення майбутніх дизайнерів.....	121

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ**Вакуліна Л. М., Лагерний Д. І.**

Фізичне виховання як компонента патріотичного формування молоді 123

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**Бобіна О. В.** Як працює Гуманітарний інститут на четвертий рік Великої війни 126**Валуєва Ю. А., Чурсіна А. О., Шаповалова І. В.**

Розвиток освіти південної України у XIX–XX ст. 130

Васильєва В. В., Лукашик В. І., Шаповалова І. В.

Війна і психічне здоров'я українців в умовах воєнного стану 132

Волкотрубенко Є. О., Шаповалова І. В.Еволюція портової інфраструктури Миколаївщини
як чинник економічного зростання південного регіону 135**Запесочний Н. О., Шаповалова І. В.**Розвиток суднобудівної промисловості Миколаївщини:
історичний вимір та сучасні перспективи 136**Залізко А. С., Шаповалова І. В.**Формування багатонаціонального культурного середовища
Північного Причорномор'я (кінець XVIII ст. – XIX ст.) 138**Корольова Т. М., Кравчук О. Ю.**Психологічні чинники медіаграмотності як елемент соціальної
компетентності індивіда 140**Михальченко Н. В., Молчанова О. М.**Готовність майбутніх вчителів початкових класів
до організації навчальної діяльності молодших школярів 141**Моїсеєнков А. В., Шаповалова І. В.** Особливості соціально-економічного життя

Північного Причорномор'я у період 1917–1921 рр. 144

Надточій І. В.Взаємодія медицини та освіти у реалізації програм раннього
втручання у розвиток дитини 146

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ 154

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ 155

Наукове видання

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Редколегія не завжди поділяє погляд авторів статей.
За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор.

Формат 60×84¹/8. Ум. друк. арк. 18,1. Тираж 100 пр. Зам. № 3012-1.

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.